

ПЕТКО ТОДОРОВ
РАЙСКИЯ КЛЮЧАР

chitanka.info

Като вощеница, оставена сама да гасне, мъждукаше тя тая есен из къщи. Ката вечер, щом девойки нарамят кобилци към извора, виждаха я седнала на прага пред самото езеро, като да се вслушва в дремливия шепот на вълните. Мудно, сякаш насън, в тези вечери се редеше нейния живот в потъмнялата ѝ памет. — С неволя и блъскане не позна тя младост, па не можа и на стари години да отдъхне. Мъж ѝ я остави със седем деца, едно от друго по-дребни. Не си доеде, не си доспа докато ги отгледа... Най-големия ѝ син, Петър, подрасте и тъкмо да си вземе хляб на ръката, кривна по чужбина — не можа да види от първенец помощ. Па като взеха да ги гонят, не сети мира да го крие и да му бере страха. Не ѝ стигаше туй, ами и роднини, и съседи вървяха на кръчмата да ѝ натякват всеки ден:

— Непрокопсан син си родила — думаха едни.

— Дошел свят да размирява, царство да обръща — коряха го други.

Невям да се отърве от погони и закани вдигна се той — без да ѝ се обади, без да го види, — забягна далеч, да се не връща вече. Тогава уж да я оставят и нея, да ѝ поолекне колко-годе бари... А то като напук, след него тръгнаха една по друга мълви: тоз чул, погнали ги тук с камъни, щели да го притрепят, онзи разправя: кърджии го срещнали еди-де, скитал се немил-недраг — докато в полунощ непознат пътник се отби на кръчмата и с грозна вест ѝ прекоси сърцето. В далечна латинска земя царски хора хванали Петра и наред с всички му другари ги живи разпнали на кръст.

— Какво разбра от живота си той, като ни можа да се прибере, ни покой видя?... — въздъхваше тя, па отплеснеше поглед по тъмносинята шир на водите, набриждени от есенния вятър.

Завръщаха се от вода девойки, вечерни сенки никнеха покрай брега на езерото, горе откъм Ерусалим се протачаше керван катъри, а тя, унесена в размисли, като че забравяше да стане. И не един керванджия спира катърите си и се отбива да почине при нея на прага и тихом я раздумваше:

— Тия, които на живината му го гониха и клеха, виж, измряха и помен от тях не остана; а син ти светец прозваха тук и господ на небото ключовете от рая му дал...

— Дано барим на онзи свят смогне да се нареди и познае нещо... — отдъхваше тя.

И чак кога рибари с високо запретнати крачоли завият презглава дългите си мрежи и тръгнат към къщи, майката на Петра ставаше от прага, притваряше врати и се прибираще. Хладен дъжд заръми из нощта, вятъра като сляп просяк забута по прозорци и врати, тя се свие до огнището и с едно сал утешение топлеше сиротната си душа. Син й, като е на таквози място в рая, все и тя няма да остане непрегледана... Дори понякога, като се размисляше, думаше сама: да я вземе господ, да се прибере по-скоро при сина си...

Ала една зимна нощ, кога сети последния си час и смъртна хладина полази костеливите й ръце, домиляха й пак земни теглила, закръсти се, замоли се — да й продължи бог дните, поне Пасха да дочака. Дълго старицата трепера, отваря широко очи, гърчи се, мята се въз тази, въз онази страна — дано задържи душа в съсухрените си мощи. Не би — изтръпнаха ръце, помътиха се очи и... рано преди тъмни зори тя се озова пред райските врати.

Като манастирска ограда изправили се високи старинни стени, през тях и птичка да не прелети. Наоколо глухо, само някъде отвътре се чува сребърното бълбление на поток и тъне сред сенките и тишината на райските градини.

Тя се послуша.

— Заспали дълбоко, ама да прощава: не мога изтърпя до разсъмване... Ще го събудя! — И се хвана за мандалото.

Хлопотя й едва прокълъта по ръждясалите порти и без да се оттегне, смъкна се и като че си остана там. Тя се спря — наоколо още по-глухо, извърна глава, без малко щу не падна на гръб — вишината на стените с око се не стига.

... Той пък не е людски, я! Син й е най-подир! Нека си развали един път съня за нея!... Как тя толкози пъти е разваляла своя за него — и малък когато беше, и когато подрасти...

И тя заудря с мандалото от все сила.

„Пъй че нетърпелив гост иде. Какво се е разхлопал! Сякаш не може да потрай малко“... Надигна се най-подир от одъра си свети Петър и както си беше в бозявото расо, затегна жълта петелка на яката и бос слезе да отваря.

— Кой се е наканил по това време? — запъхна ключ в портата той.

— Не се сърди, Петре! Аз съм, аз... Не ме ли познаваш? Майка ти!... — додаде запъхтяна отвън тя и се склони към портите.

— Ти ли си, майко? — просия лицето на светеца — тъй отколе не бе той чувал благ майчин глас! — Но изведнъж очите му потъмняха, ключиха се вежди, краищата на устата му се врязаха още по-дълбоко в рядката му брада. Макар и майка му да е... родната майка... Затуй го господ остави вардач на рая: ни родни, ни близки да знае!

— Няма, няма място при господат!? — отвърна с несвой глас той.

— Какво? Няма ли място за мене? — се стъписа зачудена майката, като че не повярва ушите си.

— Каквото правиш долу, таквоз ще намериш и на небото! Много си прогневила господат. Колко клетници от врати си върнала, колко близки заминала — нищо не ти се е откъсвало от сърце на сиромас да помогнеш...

— И тука ли ти пак захвана за сиромасите! — го пресече тя, сякаш готова стара свада да поднови.

Светеца твърдо продължи: — Когато кръчма на кръстопътя държахме, базиргяни ли дойдеха: ти с пълна ока ги черпеше, сиромаси ли искаха масло да си купят: ексик им го продаваше. Из цяло село харчеше червения пипер, размесен с керемидат: в брашното пепел, в млякото — вода. По чужди леси нощем прибираше рибата и пак все мърмореше...

— Туй ли са ми тежките грехове, за които не искаш да ме пуснеш, Петре? Туй ли са? — стъписа се тя, метна една върху друга ръка на гърди и горда усмивка разшири сухите й устни. — Аз мислех, като те е оставил господ на таквози място, барим тука умът ти е дошел, пък то... — Седна да ми нареждаш греховете... Че отхрани ли едно дете ти, свъртя ли къща, да знаеш как се гледат и подрастват дребни деца?... Доде ли веднъж да ми донесеш клечка дърва или в нещо да ми отмениш ръцете... да ми остане и мен време от залиси да помисля за душата си! Като скиташе таквъзи несретен, прибра ли те някой, пак на моя врат увисваше... Даваше и риза от гърба си на другите — защото аз предях и те обличах. — Ама срещнала ли съм аз някога приказка на земята с теб, че сега на небото ще ти доказвам... Като не ме пуцаш, аз не се натискам! Хо, не се натискам! На тегло барим съм научена — махна ръка тя и бързо се дръпна към тъмната нощ на преизподнята, която клокочеше татък среду пустошта.

Петър, както беше сврял дебелия ключ във вратите, опря се на него, обвеси глава и дългите му уши сякаш клепнаха. — И тук ли грозни изпитания готви за него господ? — Той се отместил и преви подкосени крака да седне в широкия пезул, вгълбнат отвътре в стената до самите порти. — Едвам помни той баща си, кога с лодка го водеше да обикалят таляните за риба. Майка му го отхрани и отгледа и все на него се надяваше: като подрасне, да помага и на по-малките. И когато един ден взе да стяга бащината си лодка и из къщи пак се размириша на смола, кога седна в къта и взе да преплита тук-таме изгнилите рибарски мрежи — рече бащин занаят ще поднови, на всички светна пред очи. — Ала нали тогава учителят дойде в тяхното село и взе да прави чудеса! — Тръгнаха подире му млади и стари. Прежали се и той: защото в него беше правдата и светлината.

— И аз умирам — викаше майка му. — Хо-о, мислиш, толкоз ми се свиди свят. Де е само едно умирање! Ами я: тези деца на кого да ги оставя? Кой ще ги погледне...

Петър не искаше да чуе. Словото на учителя тръгна да проповядва той и за него търпеше вредом и присмивки, и неволя. Колко пъти изподран — месата му се виждат, гладен се завръщаше при майка си и тя, като го погледнеше, разплакваше се и пак го прибираще. Тогава неговото сърце се смекчаваше, дожеляваше му за майка му и много пъти го е налитало да остане в къщи... Вместо да се скита на людски да помага и те да му не рачат помощта, да го гонят... на, на майка си да помогне! Но нали учителят със своята тънка уверена усмивка казваше често — който обича баща си и майка си, да не тръгва подир мене...

Далече оттатък зад стволястите дървеса побледня. През сплетените грани отсам-оттатък се промъкнаха румени зори и заблестяха по дънерите, обвити с пепеляво-зеленикави лишеи, сякаш ризи на дебели големи змии. Слепи и сакати, немощни и бледни — един на кокили оттук, таме други опипом — тръгнаха да се мият по потока, завил край гората нататък. Докато първите ранобудници запретнат ръкави, докато плиснат шепа вода връз очи, разнесе се набожната утрenna молитва и горе покрай стената, през гората, по двама, по трима показяха се праведните. Набраха се около светеца и мълчаливо се запулиха един други в очи — какво го е смутило, та е отпуснал като грешник глава?

„Че тук сам господ му е отредил най-първото място. Може ли
такова нещо...“

— „За какво грижа ще бере?... Тука бари не е като долу“ —
зашепнаха настрана дрипавия овчар с епитропа.

— Ами — изкриви се като змия усмивка на устата на Петра и той
изви очи да ги погледне — ако господ те е пуснал веднъж тук, всички
те знаят и познават и чак тогаз сетиш, че си грешен?... — Но — махна
ръка той — не могат го те проумя! — Наведе очи, сякаш да прикрий
всичко в себе, да не смущава духът на блажените. Всички наоколо се
спогледаха, пак свиха рамена и никой нищо не разбираше.

— Майка си повърнах аз тая ноц от райските врати... — не
можа да надвие на себе той и додаде замислен: — Тя цял живот за мен
се е бъртала и си е цедила очите, аз да бъда тук, пък тя...

Но докато довърши, отпреде му се изстъпи гола циганка,
разгърна улията си и бързо-бързо взе да бърчка дрипите си из нея.

— Аз да те науча, свети Петре. Чакай! На майка ти едно време се
примолих да ми даде едно пояско. Ха, де беше то? — Ето го. „На,
каза тя, син имам по гурбет, за негово здраве.“ Вземни го сега и иди я
извлечи с него от пъкъла. Ако не й се е досвидяло, когато ми го даде,
то няма да се скъса...

И светеца взе пояското, погледна го и с наведена глава и сякаш
клепнали уши, се запъти към преизподнята. Там още отдалеч ечаха
гръмливите речи на знахари и старей, буйни препирни кипяха между
учени и мъдреци и някакви сдавени викове се оттекваха между звънът
на брадви и мечове...

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.